



## GÜNEY AFRİKA İSRAİL'E KARŞI

7 Ekim 2023'ten beri İsrail'in Filistin topraklarında yürüttüğü operasyonlar hızını kesmeden devam ediyor. Özellikle verilen bir haftalık insani aradan sonra savaş şiddetini artırdı ve Filistin Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre, savaşın başından beri Gazze'de 29 binden fazla kişi hayatını kaybetti.

Gazze'de yaşanan bu insanlık dramına seyirci kalmayan Güney Afrika Cumhuriyeti, *erga omnes*<sup>2</sup> yükümlülüğü çerçevesinde 1948 Birleşmiş Milletler Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ni ihlal ettiğini belirterek ve sözleşmenin ikinci maddesine<sup>3</sup> atıf yaparak 29 Aralık'ta İsrail'e Uluslararası Adalet Divanı'nda (UAD) dava açtı. Güney Afrika, başlangıç olarak savaşı durdurma da dahil olmak üzere dokuz maddelik ihtiyati tedbir kararı alınmasını istedi.

"Neden Güney Afrika?" sorusuna gelecek olursak Soykırım Sözleşmesi'nin 9. Maddesi uyarınca;

*"Sözleşmeciler Devletler arasında, bu Sözleşmenin yorumlanması, uygulanması veya yerine getirilmesi ve ayrıca soykırım fiillerinden bir devletin sorumluluğu ile ilgili olarak çıkan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı getirilir".*

Bir diğer deyişle, Güney Afrika, İsrail-Gazze Savaşı'nın doğrudan tarafı olmasa da BM Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin tarafı olarak, meseleyi UAD'ye götürülebilmekte ve İsrail'in rızasının olup olmaması, mahkemenin yargılama yetkisi bakımından bir sorun teşkil etmemektedir.

<sup>1</sup> <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1471>

<sup>2</sup> Herkese karşı hak

<sup>3</sup> Ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir öbeğin tümünü ya da bir bölümünü yok etme niyetiyle:

- Öbek üyelerinin öldürülmesi;
- Öbek üyelerine fiziki ya da ruhsal açıdan zarar verilmesi;
- Öbeğin, fiziki varlığını tümüyle ya da kısmen sona erdirecek yaşam koşullarıyla yüz yüze bırakılması;
- Öbek içi çoğalmanın engellenmesi;
- Öbek bünyesindeki çocukların başka bir öbeğe aktarılması.

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır

26 Ocak günü UAD, Güney Afrika'nın açtığı davada karar verme yetkisine sahip olduğuna hükmettiğini belirterek dosyanın esastan görüşüleceğini açıkladı. Mahkeme, Güney Afrika'nın sunduğu delillerin "makul seviyede" ispatlandığına karar vererek İsrail'in "Gazze sakinlerine yönelik öldürme, saldırı ve yıkımla ilgili her türlü eylemden kaçınması ve soykırımı önlemek için tüm tedbirleri almasına" hükmederken ateşkes talebinde bulunmadı.

Divan, 26 Ocak'ta açıkladığı tedbir kararlarında:

- I. İsrail'in Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesinde tanımlanan fiillerin işlenmemesi için elinden gelen tüm önlemleri almasına,
- II. İsrail ordusunun Soykırım Sözleşmesi'nin 2. maddesindeki fiilleri işlemesini engelleyecek önlemleri ivedilikle almasına,
- III. Gazze'deki Filistinlilere yönelik soykırım çağrısı yapanları önlemek, engellemek ve cezalandırmak için gereken tüm adımları atmasına,
- IV. Gazze'deki Filistinlilerin karşılaştığı olumsuz yaşam koşullarını ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulan temel hizmetlere ve insani yardımın sağlanmasını mümkün kılan acil ve etkili önlemleri almasına,
- V. Gazze'deki Filistinlilere karşı Soykırım Sözleşmesi'nin ihlalini gösteren delillerin yok edilmesini önlemek ve korunmasını sağlamak için etkili tedbirler almasına,
- VI. Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren 1 ayda alınan tüm tedbirler hakkında Mahkemeye bir rapor sunmasına hükmetti.

İsrail'in Refah'a düzenlediği saldırılar sonrasında Güney Afrika yeni tedbir kararları alınması talebinde bulundu. Yaşanan son saldırıları "çok vahim" olarak değerlendiren Divan, 26 Ocak tarihinde hükmettiği ihtiyati tedbir kararlarının Refah da dahil olmak üzere Gazze Şeridi'nin tamamında geçerli olduğunu ve ek tedbirlere gerek görülmediğini açıkladı.

### **Uluslararası Adalet Divanı**

Birleşmiş Milletler'in başlıca yargı merci olup, BM'nin beş temel organından biri olan UAD'ye, BM üyesi her devlet ipso facto<sup>4</sup> taraftır. Ne var ki, UAD'nin taraf devletler üzerinde zorunlu bir yargı yetkisi yoktur, devletlerin anlaşarak sorunu divana taşınması gerekir. Bu bağlamda sunulan anlaşmazlıklar için divanın kararı bağlayıcı niteliktedir.

Güney Afrika'nın İsrail'e açtığı davada ise durum biraz daha farklı. Devletlerin anlaşarak konuyu Divan'a sunmasının haricinde, bazı uluslararası anlaşmalar anlaşma maddelerinin uygulanmasıyla ilgili çıkabilecek sorunların çözümü için UAD'yi gösterir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Güney Afrika, İsrail'in Gazze'de soykırım işlediğini öne sürerek 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin 9. Maddesine dayanarak ve İsrail'in rızasına gerek duymadan ve ihtilafın bir parçası olmadan, konuyu UAD'ye taşımıştır. Sözleşmeye taraf olan İsrail ve Güney Afrika, Divan'ın yargı yetkisini ve vereceği kararın bağlayıcılığını da kabul etmiştir.

---

<sup>4</sup> Doğal olarak

### Davanın Önemi

Şayet Divan, Güney Afrika'nın tezlerini haklı bularak taleplerini kabul ederse uluslararası hukuk bağlamında İsrail'in Gazze'deki eylemleri soykırım olarak kabul edilecek ve İsrail tazminat ödemek durumunda kalacaktır.

Divan kararlarının bağlayıcılığına bakılacak olursa UAD Statüsünün 59. Maddesi<sup>5</sup> ve BM Şartının 94/1<sup>6</sup> Maddesi uyarınca, Divan'ın kararları taraflar için bağlayıcı niteliktedir. Fakat, uluslararası sistem eşit egemen devletlerden oluştuğu ve bir üst mekanizma olmadığı için, İsrail'in karara uymaması durumunda zorlayıcı bir güç de bulunmamaktadır. Divan'ın kararına uyulmadığı takdirde nasıl bir yol izleneceği de BM Şartı 94/2'de belirtilmiştir. Buna göre:

*“Bir uyuşmazlığın taraflarından biri, Divan'ın verdiği bir hükme göre kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmezse öbür taraf Güvenlik Konseyi'ne başvurabilir. Konsey de gerekli görürse hükmün yerine getirilmesi için tavsiyelerde bulunabilir ya da alınacak önlemleri kararlaştırabilir”.*

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden (BMGK) kararın geçmesi için beş daimi üyenin (ABD, Birleşik Krallık, Fransa, Çin, Rusya) tamamının ve toplam 15 üyenin dokuzunun kabul oyu vermesi gerekmektedir. Beş daimi üyeden başta ABD olmak üzere Birleşik Krallık ve Fransa'nın savaşın başından beri İsrail'i desteklediği göz önünde bulundurulduğunda Güvenlik Konseyi'nden bir karar çıkması şu noktada olası görünmemektedir. Benzer bir durumu UAD'nin, Rusya'nın Ukrayna işgalini sonlandırması yönünde verdiği karar ve sonrasında Rusya'nın BMGK vetosu ile de hatırlayabiliriz. Bu çerçevede, Divan'dan çıkacak karar her ne yönde olursa olsun, savaşı durdurmak için yeterli olmayacağı söylenebilir.

### Tarihte Öne Çıkan Soykırım Davaları

Geçmişte de 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ne dayanılarak açılan davalar mevcut. Örneğin, Ruanda'da Hutular, zamanın Devlet Başkanı Juvenal Habyarimana'nın uçağının düşmesinden sorumlu tuttukları Tutsilere karşı soykırım başlattı ve en az 800 bin Tutsi hayatını kaybetti. BMGK'nın 955 sayılı kararı ile kurulan Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, dönemin Belediye Başkanı ve Başbakanını soykırım suçundan ömür boyu hapse mahkum etti.

Bir diğer öne çıkan dava ise, 1995'te yaşanan Srebrenitsa Soykırımı davası. Soykırım, modern Avrupa tarihindeki en büyük toplu katliamlardan biri olarak kabul edilir. Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICTY), soykırımın sorumlularını araştırmak ve yargılamak için görevlendirildi ve birçok Sırp yetkili ve komutan, olayda suçlu bulunarak mahkum edildi.

### Ülkelerin Davaya Tepkisi

Başta ABD olmak üzere, Birleşik Krallık ve Almanya gibi ülkeler Güney Afrika'nın açtığı davaya karşı çıkarken, Afrika ve Küresel Güney'den pek çok ülke de davayı desteklediğini açıkladı. Yirminci yüzyılın ilk soykırımı olarak kabul edilen Namibya Soykırımını gerçekleştiren Almanya'nın davaya karşı olduğunu açıklaması ise başta Namibya olmak üzere Afrika ülkelerinin tepkisini çekti. AB ve Kosta Rika ise iki taraftan birine desteklerini açıklamak yerine, Divan'ın vereceği kararı kabul edeceklerini bildirdi. Diğer yandan, Güney Afrikalı bir grup

<sup>5</sup> Divan'ın kararı ancak uyuşmazlığın tarafları bakımından ve karar verilen dava için bağlayıcıdır.

<sup>6</sup> Birleşmiş Milletler'in her üyesi, taraf olduğu tüm uyuşmazlıklarda, Uluslararası Adalet Divanı'nın kararına uymayı yükümlenir.

## GÜNEY AFRİKA İSRAİL'E KARŞI

avukat, ABD ve İngiltere hükümetlerine suçta ortak oldukları gerekçesiyle dava açma kararı aldı.

### **Karardan Ne Beklenebilir?**

Eğer ki UAD, Güney Afrika'nın açtığı bu davada karara çıkıp İsrail'in Soykırım Sözleşmesini ihlal ettiğine hükmederse soykırımın tanınmasına, tazminat ödenmesine ve Gazze'deki işgalin sonlanmasına karar verebilir. Ne var ki, yukarıda da bahsi geçtiği gibi BMGK'dan kararın uygulanmasına yönelik yaptırım veya uygulama kararı çıkması mevcut şartlar altında neredeyse imkansız görünmekte.